

УДК 811.161.2:81

DOI: [https://doi.org/10.18524/2307–4604.2023.1\(50\).285559](https://doi.org/10.18524/2307–4604.2023.1(50).285559)

ВЗАЄМОДІЯ МОВИ І КУЛЬТУРИ З ПОГЛЯДУ СУЧАСНОЇ ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЇ

Матузкова О. П.

доктор філологічних наук, професор,
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова
ORCID 0000–0001–8201–8236
Researcher ID AAJ–7583–2020

Коваленко О. В.

кандидат філологічних наук, доцент,
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

У пропонованій статті досліджуються особливості динамічної, синергійної взаємодії мови і культури в лінгвокультурологічному теоретико-методологічному аспекті. Метою роботи є опис механізму взаємодії зазначених фундаментальних категорій крізь призму сучасної лінгвокультурології. Поставлена мета зумовила виконання низки завдань, у межах яких було уточнено категорійний апарат сучасної лінгвокультурології, висвітлено механізм безперервного динамічного процесу поєднання мови і культури, визначено терміни «лінгвокультурологія», «мова культури», «лінгвокультура». У роботі уточнено квінтесенцію понять «культура» і «мова», релевантну для розуміння механізму взаємодії мови і культури та актуальну для сучасної лінгвокультурології. Також вперше обґрунтовано визначення лінгвокультури — ключового терміна сучасної лінгвокультурології — як комплексу мовних одиниць, що заповнюють ціннісно-смісловий простір мови певного етнокультурного співтовариства в результаті синергійного сполучення мови і культури, зафіксованого й освоєного певною етномовною свідомістю. У статті зазначається, що мова і культура перебувають у відносинах двоспрямованої, паритетної взаємозалежності та взаємовпливу. Мова не може існувати поза культурою, так само як і культура не може існувати поза мовою, вони складають нероздільне ціле, будь-яка зміна однієї складової призводить до зміни іншої. По-перше, мова, як вид людської діяльності, дійсно є складовою культури, але як засіб спілкування вона перебуває на одному рівні з культурою. По-друге, з погляду структури мови, її функціонування та способу опанування нею (як рідною так і іноземною), культура, радше соціокультурний шар, або компонент культури, є частиною мови або тлом її реального існування. Проте взаємодія мови і культури не означає їх тотожності, оскільки це насамперед різні семіотичні системи. Культура не ізоморфна мові, але структурно подібна їй.

Ключові слова: культура, лінгвокультура, лінгвокультурологія, мова, синергія.

SYNERGY OF LANGUAGE AND CULTURE THROUGH THE PERSPECTIVE OF XXI- CENTURY LINGUOCULTUROLOGY

Matuzkova O.

Doctor of Sciences in Philology, full professor,
Odessa I. Mechnikov national university

Kovalenko O. V.

Candidate of Sciences in Philology, associate professor,
Odessa I. Mechnikov national university

The article focuses on dynamic language-culture correlation in the context of modern linguoculturology. This linguocultural research is a version of cultural studies which places language at its heart. At an everyday, human and scientific level linguocultural interests, pursuits and problems have never been more important. The subject matter of this article is therefore crucially topical and reflects the current demand of modern linguistics for new and profound research in this sphere. The topicality is also determined by the linguoculturology evolution into integrative interdisciplinary field of modern humanitarian knowledge in which perspectives from different disciplines can be selectively drawn on to examine the relations of culture, mind and language. The research focuses on dynamic, synergetic mutual interaction of language, culture and mentality reflected in the academic concept and viewed in theoretical aspect. It also defines linguoculture as a key concept of XXI century linguoculturology. Our study relies substantially on the application of linguistic descriptive methodology and devices. The main aim of the work is to describe the complex mechanism of two fundamental categories synergy. The objective determined the tasks of the research: to clarify and describe continuous dynamic complex process of language and culture correlation through linguoculturology perspective and define the much disputed key terms – “linguoculturology”, “linguoculture” and “the language of culture”. The research claims that language and culture relationship is characterized by two-sided parity, mutual influence and dependence, inseparable integrity and coherence.

Key words: culture, linguoculture, linguoculturology, language, synergy.

Вступ. Вивчення проблеми «мова і культура» має давню історію. Культурологічний підхід до аналізу мови виник ще за доби Просвітництва разом з іншими новими підходами, пов'язаними з гуманістичними ідеями, характерними для того часу. Мова розглядалася як явище духовної культури людства, засіб пізнання культури народів та спілкування, що допомагало розкрити зв'язок мови з характером народу. Мова тлумачилася як найважливіший чинник формування та розвитку нації / етносу. Звідси й висока зацікавленість національною мовою як найбільш ідентичною, на противагу пануючій латині.

Взаємозв'язок мови і культури був висвітлений в теорії мови В. Гумбольдта, згідно з якою мова формує мовну самосвідомість людини, сприяє її духовному та культурному розвитку. Основні положення концепції цього вченого зводяться до таких: 1) матеріальна та духовна культура втілюються у мові; 2) будь-яка культура національна, її національний характер виражений в мові у вигляді особливого бачення світу; мові властива специфічна для кожного народу внутрішня форма; 3) внутрішня форма мови — це вираження «народного духу», його культури; 4) мова є опосередкованою ланкою між людиною і навколишнім світом (Маслова, 2004: 55).

Ідеї В. Гумбольдта про зв'язок мови і культури мали подальший розвиток у працях Ш. Баллі, І. А. Бодуена де Куртене, Ж. Вандрієса, К. Леві-Стросса, О. Потебні, Е. Сепіра, Б. Уорфа, Р. Якобсона. Однією з найбільш обговорюваних з погляду описуваної проблематики є теорія лінгвістичної відносності Сепіра — Уорфа. Вона має як своїх послідовників і прибічників, так і критиків і навіть супротивників. Гіпотеза Сепіра — Уорфа отримала неоднозначну оцінку в науковій літературі, аж до її заперечення (Д. Додд, Г. Колшанський, Б. Серебрянніков, Р. Уайт, Р. Фрумкіна та ін.), проте мала величезний вплив на розвиток лінгвістичної думки.

Ця теорія, як відомо, стверджує, що мислення, світогляд та норми поведінки людей детерміновані характером певної мови. Висувається суперечлива гіпотеза про те, що наявність у різних мовах різної лексики доводить, що вони нарізно відображають реальну дійсність у своїх «мовних картинах світу».

Такий підхід і ракурс розгляду взаємозв'язку мови, культури та етносу отримав подальше осмислення у працях Л. Вейсгербера (концепція мови як «проміжного світу»), Дж. Керролла, Д. Олфорда, Х. Плеснера, М. Шелера, Д. Хаймса, етнолінгвістичні дослідження школи Н. Толстого, лінгвоантропологічні праці школи Є. Бартмінського.

У сучасному гуманітарному знанні мова сприймається як найважливіша складова широкого соціокультурного контексту. Так, наприклад, в екзистенціалізмі мова розуміється як форма і першоелемент будь-якої культури, її носій (М. Хайдегер), в герменевтиці — як «досвід світу», зафіксований у тексті і пов'язаний із соціальним і духовним досвідом (Г. Гадамер). В історії культури та культурології акцентується, що історія розвитку мови безпосередньо пов'язана з культурою народу, його національними особливостями, які визнача-

ють своєрідність кожної мови. Мова самобутня, оригінальна і водночас є інструментом освоєння культурних цінностей та «способом» їх передачі. Взаємодія мови і культури проявляється у засвоєнні різноманітних текстів, у мовних контактах, у виробленні культурних установок, міжособистісному спілкуванні.

Особливої **актуальності** сьогодні набуває дослідження взаємодії мови та культури з погляду сучасної лінгвокультурології. Незважаючи на те, що опис проблеми «мова — культура» має давню традицію, багато аспектів вивчення цієї діади продовжують залишатися відкритими для наукового пізнання як у загальнотеоретичному, так і в прикладному плані. Крім того, нові обставини розвитку сучасних соціокультурних процесів задають нові вектори досліджень у цьому напрямку. Цим, зокрема, пояснюється і бурхливий розвиток антропологічно орієнтованих лінгвістичних наук та галузей знання, серед яких, на думку багатьох учених, провідною є лінгвокультурологія (Н. Алефіренко, С. Воркачов, В. Красних, В. Манакін, В. Маслова, О. Матузкова, А. Приходько, Є. Селіванова та багато інших).

Актуальність подібних лінгвокультурологічних досліджень безперечна. Динамічні обставини розвитку сучасних соціокультурних процесів та висвітлення в гуманітарних науках проблем, що виникають у цьому зв'язку, зумовлюють нагальну необхідність уналежнення теми «мова — культура — свідомість» до найважливіших загальномовознавчих проблем. Теоретичне осмислення принципів взаємодії ланок цього ланцюга стає першочерговим. Актуальність статті також увиразнюється еволюцією мовознавства, появою в його парадигмі нових *міждисциплінарних* напрямів, спрямованих на комплексне вивчення взаємодії мови, культури та свідомості, методологічні принципи яких в українській лінгвістиці починають активно розроблятися, обґрунтовуватися та затверджуватися.

Об'єктом нашого дослідження є взаємодія мови і культури.

Предметом дослідження є особливості їх динамічної, синергійної взаємодії, досліджені в лінгвокультурологічному теоретико-методологічному аспекті.

Метою роботи є опис механізму взаємодії зазначених фундаментальних категорій крізь призму сучасної лінгвокультурології.

Поставлена мета зумовила виконання низки **завдань**, у межах яких було уточнено категорійний апарат сучасної лінгвокультурології, висвітлено механізм безперервного динамічного процесу взаємодії

мови і культури, уточнено з погляду новітніх сучасних розробок терміни «мова культури», «лінгвокультура», «лінгвокультурологія».

Мета, завдання і методологічна база дослідження зумовили необхідність застосування комплексу **загальнонаукових методів і операцій**, а саме: *спостереження, індукції та дедуції, аналізу і синтезу, таксономії та моделювання* для теоретичного осмислення, впорядкування, узагальнення, класифікації та опису структури і змісту досліджуваних феноменів. Серед комплексу **спеціальних методів і операцій** у роботі використано *лінгвокультурологічні методи*, а саме *метод культурної інтерпретації та інтроспективний метод*.

Наукова новизна роботи полягає в тому, що в ній уперше уточнено квінтесенцію понять «культура» і «мова», релевантну для розуміння механізму взаємодії мови і культури, актуальну для *сучасної* лінгвокультурології; розглянуто і проаналізовано механізм синергійного сполучення зазначених фундаментальних категорій крізь призму лінгвокультурології. **Вперше** також обґрунтовано визначення лінгвокультури — ключового терміна сучасної лінгвокультурології — як комплексу мовних одиниць, що заповнюють ціннісно-смысловий простір мови певної етнокультурної спільноти в результаті синергійного сполучення мови і культури, зафіксованого й засвоєного певною етномовною свідомістю.

Теоретичне значення полягає перш за все у визначенні механізму взаємодії мови і культури з погляду сучасної лінгвокультурології. У відповідності до вимог сучасного знання скорегований категорійний апарат цієї відносно молодій лінгвістичній дисципліни. Отримані нові дані поглиблюють знання про синергетичне поєднання мови і культури, мають вагоме значення для теоретичних узагальнень у царині лінгвокультурології та слугують фундаментом для подальших наукових розвідок.

Практична цінність полягає у можливості використання отриманих висновків і результатів у лекційних курсах, спецкурсах та на практичних заняттях із лінгвокраїнознавства, лінгвокультурології, етнолінгвістики, загального мовознавства, етнопсихолінгвістики та соціолінгвістики. Практичні надбання дослідження можуть слугувати основою для укладання підручників і навчальних посібників, а також використовуватися при написанні наукових праць.

Результати і обговорення. Останніми десятиліттями в мовознавстві мова осмислюється як соціокультурний інтерсуб'єктний феномен, основні функції якого полягають у досягненні розуміння на соціаль-

ному рівні та у здійсненні соціальної комунікації, як міжособистісної, так і міжкультурної. Виникають нові галузі лінгвістичного знання, безпосередньо сфокусовані на проблемі «Мова і культура» — міжкультурна комунікація (60–70-ті роки), лінгвокраїнознавство (70–80-ті роки) та лінгвокультурологія (90-ті роки). Обґрунтовується й остаточно стверджується у широкому науковому дискурсі поняття «лінгвокультури» як невід’ємної частини будь-якої етнокультури, вірніше, своєрідного продукту репрезентації фактів цієї культури в мові.

Численні потрактування складної взаємодії мови і культури в лінгвістиці, як правило, зводяться до формулювань «Мова є ... культури», наприклад: «Мова є дзеркало культури». Принаймні таких формулювань значно більше, ніж тих, де культура визначається через мову. Мова трактується як: 1) **підґрунтя** культури, її фундамент, будівельний матеріал (В. Топоров; І. Фарман); 2) **продукт** культури та **умова** її існування (К. Леві-Строс); 3) **компонент**, важлива складова частина, природний субстрат культури (В. В. Іванов; К. Леві-Строс; Н. Толстой), 4) **сховище**, скарбниця культури (В. Гумбольдт; С. Тер-Мінасова); 5) **дзеркало**, відображення культури (В. Постовалова; С. Тер-Мінасова); 6) **передавач** культури (В. Воробйов; В. Маслова); 7) **інструмент**, знаряддя культури (В. Красних; Д. Мацумото) і т. д.

Очевидно, що проблема «Мова і культура» не може бути описана винятково в такому односпрямованому векторі, оскільки він відображає суто «зовнішні форми побутування мови, що характеризують її взаємозв’язок з культурою лише тою мірою, якою люди як носії мови самі залежать від відповідної культури» (Пигалев, 2007: 1154). Звичайно ж, існує і зворотний бік описуваної проблеми і вона вряди-годи також привертає увагу вчених, які комплексно розглядають проблематику взаємодії мови і культури.

У таких дослідженнях на рівні сутнісного аналізу мови доводиться, що не лише мова визначається культурою, а й культура у багатьох своїх аспектах визначається мовою, вірніше «конституюється» під безпосереднім її впливом. Ця властивість мови зазвичай описується як її «соціотворча функція» (Пигалев, 2007: 1154).

Коротко суть цієї функції зводиться до наступного. Культура — це «перетворення хаосу на космос» (І. Пригожин), тобто на певну упорядкованість, що передбачає розмежування в просторі і часі. Жити у спільному для всіх просторі-часі — це означає в однаковий для всіх спосіб його конституювати, уміти в ньому орієнтуватися і створюва-

ти загальний ритм життя. Людина, як член спільноти, існує в такому просторі-часі, межі якого виходять за межі можливостей її органів чуття. Адже простір насправді набагато більший, ніж він доступний людині, а час триває довше часу людського життя (від фізичного народження до фізичної смерті). Завдяки мові впорядковується, розширюється простір-час окремої людини, створюється соціокультурний простір-час: мова — «континуум, розтягнутий в часі і просторі», а не власність окремої людини (Пигалев, 2007: 1155).

Отже, важливим є положення про те, що мова не тільки визначається культурою, а й сама відіграє визначальну роль у конструюванні її простору та часу. Такий комплексний двосторонній ракурс дослідження проблеми «Мова і культура» покладений в основу лінгвокультурології як науки і має бути, на нашу думку, визначальним методом пізнання в будь-якому лінгвокультурологічному дослідженні. Культура, як стверджує автор наукового бестселера «Людина, культура, психологія» Д. Мацумото, впливає на структуру та функціональне використання мови, а сама мова — як прояв культури — зміцнює наші культурні цінності та погляди на світ, здійснюючи таким чином зворотний зв'язок (Мацумото, 2008: 29).

Концептуальне осмислення культури може статися лише за допомогою мови, а поліфункціональне розуміння мови може бути досягнуто лише через культуру. І оскільки культура — це продукт історичної колективної співтворчості минулих та сучасних поколінь (С. Трубецької), для її розвитку необхідний спільний для них «архів» (М. Фуко) культурних цінностей, накопичений у рідній мові — той «інвентар лінгвокультури», завдяки якому ці цінності передаються від покоління до покоління. Такий «ціннісно-смісловий простір мови» і є предметом лінгвокультурології XXI століття, об'єктом же виступає «мовна/дискурсивна діяльність, що розглядається з ціннісно-смісловію точки зору» (Аліференко, 2012: 16–17).

Звідси випливає важливість вивчення *мови культури*, на чому фокусується лінгвокультурологія, і навіть семіотика і культурна семантика. У лінгвокультурології мова культури — це концепти, символи, ритуали, міфологеми, зразки, стереотипи, втілені в мовні знаки (В. Маслова; О. Селіванова; В. Телія та ін.). Говорячи про лінгвокультуру як культуру омовну, виражену у знаках мови, вчені розглядають знаки мови (у лінгвістичному розумінні цього терміна) як тіла знаків мови культури (Д. Гудков; В. Красних; Ю. Лотман; В. Маслова; О. Селіва-

нова; В. Телія та ін). Знаковість, семіотичність є загальною категоріальною властивістю мови і культури як систем. Знак як двостороннє утворення виступає як замісник явищ ментальної та предметної сфер у процесі комунікації. Тому поєднання мови і культури неможливо без комунікації. Більше того, якщо мова впливає на наше мислення та погляди на світ і є основним інструментом, зберігачем, передавачем тощо культури, а культура впливає на мову і знаходить своє реальне втілення в ній, то саме комунікативна діяльність, на переконання багатьох учених, виявляється тією ланкою, в якій перетинаються та взаємодіють мова і культура. Для цих дослідників цілком очевидним видається той факт, що учасники комунікації виступають як інтерпретатори культурних та мовних знаків, які використовуються в різних соціальних контекстах — суб'єкт комунікації завжди є суб'єктом мови та суб'єктом культури (М. Бахтін; Ф. Бацевич; І. Колегаєва; В. Красних; В. Масло-ва, Ч. Морріс, Г. Почепцов; В. Телія; А. Уфїмцева та багато інших).

Цей постулат вважаємо одним із фундаментальних для лінгвокультурології у її сучасній когнітивно-дискурсивній парадигмі. *Homo Loquens* (людина мовець) уявляється як єдність *Homo Sapiens* (людина розумна, представник роду людського) та «*Homo Litteratus* (людина культурна)» (Красних, 2005: 62).

При дослідженні основних особливостей взаємозв'язку мови і культури не можна не згадати ще одну актуальну для вирішення завдань лінгвокультурології проблему. Ця проблема активно обговорювалася та обговорюється в гуманітарних науках, але так і не має однозначного рішення. Її багатобічну сутність можна висловити найпростішим запитанням: Що первинне — мова чи культура? Не вдаючись у деталі, описи яких займають цілі полиці бібліотек, звернемося до Д. Хаймса, який систематизував різні погляди на цю проблему і виділив 4 основні підходи: «1) мова первинна; 2) частина культури первинна; 3) ні мова, ні частина культури не є первинними, вони розглядаються як взаємовизначальні; 4) ні мова, ні частина культури не первинні, і те й інше визначається фактором, що лежить в їх основі (таким, як «погляд на світ», *Volksggeist*, національний характер тощо)» (цит. за: Гудков, 2003: 16–17).

Співзвучною цій проблемі є інша, що випливає з неї і також не має однозначного рішення: як співвідносяться мова і культура? Як частина — ціле (тоді що з них що?), чи як рівнозначні частини? Більшість вчених схиляються до відповіді: мова — це складова культури.

Цей вислів вже став клішованим в усіх дослідженнях відповідної проблематики. Згадаємо К. Леві-Строса, який стверджував, що мова — складова культури (один з її елементів), та екзистенціалістів, які також визначали мову як першоелемент будь-якої культури, її носій. Деякі вчені перебувають у невизначеності. Так, наприклад, у працях відомого лінгвокультуролога В. Маслової можна знайти і твердження про те, що «мова — складова частина культури та її знаряддя», «відносини між мовою та культурою можуть розглядатися як відносини **частини і цілого**» (Маслова, 2004: 62).

І інша думка цієї ж дослідниці. Так, у монографії 2007 року *Homo lingualis у КУЛЬТУРІ* читаємо: «мова, як складова культури, все ж таки не співвідноситься з культурою як частина — ціле. Ми розуміємо мову як компонент культури і як знаряддя культури (що не одне й те саме). Проте мова водночас автономна щодо культури загалом, і може розглядатися як незалежна семіотична система, тобто окремо від культури, що робиться у традиційній лінгвістиці» (Маслова, 2007: 245).

Нам близька думка вчених, у тому числі й лінгвокультурологів, про те, що *мова і культура перебувають у відносинах двоспрямованої, паритетної взаємозалежності та взаємовпливу*. Про це говорив ще К. Леві-Строс, який представляв мову не лише як важливу складову частину культури, але одночасно й як продукт культури (умовно специфічний спосіб існування культури) і як фактор формування культурних кодів (Леві-Строс, 1985: 190). Пор.: «Безглуздо сперечатися про те, що є первинним, це виводить нас до нерозв'язного (принаймні на рівні сьогоденного стану наукових знань про світ і людину) питання про походження мови. Мова не може існувати поза культурою, як і культура не може існувати поза мовою, вони є нерозривним цілим, будь-яка зміна кожної з частин призводить до обов'язкових змін іншої її частини» (Гудков, 2003: 17).

Погоджуючись із вищенаведеним, вважаємо за необхідне уточнити та доповнити це важливе для лінгвокультурології положення про *паритетність мови і культури в їхньому взаємозв'язку*. По-перше, мова як один із видів людської діяльності дійсно є складовою культурою, але як засіб спілкування мова стоїть в одному ряду з культурою. По-друге, з точки зору структури мови, її функціонування та способу оволодіння нею (як рідною, так і іноземною), культура, вірніше соціокультурний шар, чи компонент культури, виявляється частиною мови, чи «фоном її реального буття» (Тер-Минасова, 2000:15).

У цьому контексті також зазначимо, що тісний і нерозривний зв'язок, «поєднання» мови і культури не означає їх тотожності, оскільки це насамперед різні семіотичні системи. Культура не ізоморфна мові, а структурно подібна до неї (Манакін, 2012: 60). Звичайно ж, між ними як семіотичними системами багато спільного, і цю спільність можна лаконічно і переконливо привести до таких тез:

- 1) культура, так само як і мова, — це форми свідомості, що відображають світогляд людини;
- 2) культура і мова існують у діалозі між собою;
- 3) суб'єкт культури і мови — це завжди індивід чи соціум, особистість чи загал;
- 4) нормативність — загальна для мови і культури риса;
- 5) історизм — одна з сутнісних властивостей мови і культури;
- 6) мові і культурі властива антиномія «динаміка — статика» (В. Красних, О. Матузкова, В. Телія та ін.).

Однак існує різниця між мовою і культурою як окремими семіотичними системами. Так, наприклад, її вбачають у такому: 1) у мові як феномені переважає установка на масового адресата, тоді як в культурі цінується елітарність; 2) хоча культура — знакова система (подібно до мови), вона не здатна самоорганізовуватися; 3) мова і культура — різні семіотичні системи (В. Маслова, 2004).

Таке пояснення здається нам недостатньо переконливим, особливо у своєму третьому пункті — «розрізняються, бо різні». Щодо нездатності культури до самоорганізації, пошлемося на авторитетне джерело «Культурологія: енциклопедія», де наголошується, що «у числі інтегральних властивостей культури слід особливо виділити такі її властивості, як здатність до *самоорганізації* (оскільки процес інтеграції фрагментів соціокультурного досвіду в систему, спрямовану на виконання завдань видового виживання людини, не був заданий «ззовні» ніким і нічим і здійснювався спонтанно)...» (Осокин, 2007: 482). Елітарність як установка культури в культурологічних студіях XXI століття перестала бути провідною, основною і все частіше поступається місцем масовості — «культурі аудіовізуальної ери» (Осокин, 2007: 482).

Більш точним уявляється такий опис відмінностей мови і культури: 1) мова як засіб комунікації однаково належить усій етнокультурній спільноті, культура найбільш повно експлікується в елітарному колективі; 2) мова має яскраво виражену синергетику, культура без

знакових опосередковувачів неспроможна до самоорганізації (тому це різні семіотичні системи); 3) ці та інші відмінності обумовлені їх різними системно-функціональними можливостями: лінгвосеміотика як система не повністю покриває предметну галузь культури, а етнокультурний простір різноманітніший і багатший за культурно значущий простір мови (Алефиренко, 2012: 103–104).

Висновки. Отже, у сучасній лінгвокультурології йдеться не стільки про подібність або відмінність феноменів, що обговорюються в пропонуваній статті, а про «синергетичний континуум», поєднання мови і культури, в якому провідним механізмом є мовна модель світу. Синергетика бачить у мові активне середовище породження культурних універсалій та культурних цінностей. Культура як семіотизований культурний простір передбачає найменування всьому, що входить в етнокультурний простір. Невід’ємною частиною будь-якої етнокультури стає лінгвокультура — синергетичне поєднання мови і культури, що зафіксоване і освоєне певною етномовною свідомістю.

І якщо культуру можна подати у вигляді інформації, а інформація, у свою чергу, також може бути описана як безліч дискретних одиниць, у тому числі й у вигляді мовних, то і лінгвокультуру можна розглядати як комплекс мовних одиниць, що заповнюють ціннісно-смісловий простір мови у процесі пізнання дійсності певною лінгвокультурною спільнотою. Мовні знаки як засіб соціалізації, інкультурації та ідентифікації конструюють, створюють загальні для всіх членів певної лінгвокультурної спільноти значення, стаючи засобом комунікації. З виникненням таких знакових лінгвосистем формується і започаткування культури, що згодом утворюють «ціннісно-сміслову домінанту будь-якої дискурсивної діяльності людини» (Алефиренко, 2012: 274). Лінгвокультура як комплекс мовних одиниць, що заповнюють ціннісно-смісловий простір мови певного етнокультурного співтовариства є ключовим терміном лінгвокультурології. Сучасну лінгвокультурологію визначаємо як царину мовознавства інтеграційного характеру, що перебуває в завершальній стадії становлення як самостійна лінгвістична дисципліна і вивчає мову як феномен культури і культуру як феномен, створюваний мовою, в їх тісному взаємозв’язку з індивідуальною та колективною свідомістю.

Завдяки такому поєднанню мови і культури, системності мовного значення можливе пізнання як мовної моделі світу тієї чи іншої лінгвокультурної спільноти, так і її ідентичності.

Список літератури

- Алефиренко Н. Ф. Лингвокультурология: ценностно-смысловое пространство языка : учеб. пособие. 2-е изд. М. : Флинта : Наука, 2012. 288 с.
- Башевич Ф. С. Основы коммуникативной лингвистики. К.: Академія, 2004. 344 с.
- Гудков Д. Теория и практика межкультурной коммуникации. М. : ИТДГК «Гнозис», 2003. 288 с.
- Красных В. В. Система координат лингвокультуры сквозь призму НОМО LOQUENS. *Язык. Культура. Сознание*. 2005. С. 61–69.
- Леви-Строс К. Структурная антропология / пер. с франц. под ред. В. В. Иванова. М. : Наука, 1985. 535 с.
- Манакин В. М. Мова і міжкультурна комунікація : навчальний посібник. Київ : Видавничий центр «Академія», 2012. 284 с.
- Маслова В. А. Homo lingualis в культуре. М. : Гнозис, 2007. 320 с.
- Маслова В. А. Лингвокультурология : учебное пособие для студ. высш. учеб. заведений. М. : Изд. центр «Академия», 2004. 208 с.
- Матузкова Е. П. Идентичность и лингвокультура: методология изучения. Одесса : КП ОГТ, 2014. 333 с.
- Матузкова О. П. Лингвокультура як синергія мови, культури та свідомості. *Записки з українського мовознавства* : зб. наук. праць. Одеса: ПолиПринт, 2020. Вип. 27. С. 160–172.
- Матузкова О. П. Лингвокультура та переклад : монографія. Одеса : Вид. Вадим Букаев, 2022. 226 с.
- Мацумото Д. Человек, культура, психология. Удивительные загадки, исследования и открытия. СПб. : Прайм-ЕВРОЗНАК, 2008. 668 с.
- Осокин Ю. В. Культура. *Культурология*: энциклопедия : в 2 т. Т. I / гл. ред. и авт. проекта С. Я. Левит. М. : РОССПЭН, 2007. С. 1042.
- Пигалев А. И. Язык и культура. *Культурология* : энциклопедия : в 2 т. Т. 2 / гл. ред. и авт. проекта С. Я. Левит. М. : РОССПЭН, 2007. С. 1154–1157.
- Почепцов Г. Г. Теорія комунікації. К. : ВЦ «Київський університет», 1999. 308 с.
- Селіванова О. О. Світ свідомості в мові. Мир сознания в языке : монографічне видання. Черкаси : Ю. Чабаненко, 2012. 488 с.
- Тер-Минасова С. Г. Язык и межкультурная коммуникация: учеб. пособие. М. : Слово / Slovo, 2000. 624 с.
- Фарман И. П. Язык. *Культурология*: энциклопедия: в 2 т. Т. 2 / гл. ред. и авт. проекта С. Я. Левит. М. : РОССПЭН, 2007. С. 1150–1154.

References

- Alefirenko N. F. (2012) Lingvokul'turologija: cennostno-smyslovoe prostranstvo jazyka: ucheb. posobie. 2-e izd. M.: Flinta: Nauka.
- Batsevych F. S. (2004) Osnovy komunikativnoi lindhvistyky. K.: Akademiia.
- Farman I. P. (2007) Jazyk. Kul'turologija. Jenciklopedija. V 2-h t. T. II. Gl. redaktor i avtor proekta S. Ja. Levit. M.: ROSSPJeN, 1150–1154.

- Gudkov D. (2003) Teorija i praktika mezhkul'turnoj kommunikacii. M.: ITDGK «Gnozis», 2003.
- Krasnyh V. V. (2005) Sistema koordinat lingvokul'tury skvoz' prizmu HOMO LO-QUENS. *Jazyk. Kul'tura. Soznanie*, 61–69.
- Levi-Stros K. (1985) Strukturnaja antropologija. Per. s franc. pod red. V. V. Ivanova. M.: Nauka.
- Macumoto D. (2008) Chelovek, kul'tura, psihologija. Udivitel'nye zagadki, issledovanija i otkrytija. SPb.: Prajm-EVROZNAK.
- Manakin V. M. (2012) Mova i mizhkulturna komunikatsiia Navchalnyi posibnyk. Kyiv, Vydavnychiy tsentr «Akademija».
- Maslova V. A. (2004) Lingvokul'turologija: Uchebnoe posobie dlja stud. vyssh. ucheb. zavedenij. M.: Izd. centr «Akademija».
- Maslova V. A. (2007) Homo lingualis v kul'ture. M.: Gnozis.
- Matuzkova E. P. (2014) Identichnost' i lingvokul'tura: metodologija izuchenija. Odessa: Izdatel'stvo KP OGT.
- Matuzkova O. P. (2020) Linhvokultura yak synerhiia movy, kultury ta svidomosti. *Zapysky z ukrainskoho movoznavstva. Zb.nauk.prats: Odesa: «PolyPrynt»*, 27, 160–172.
- Matuzkova O. P. (2022) Lingvokul'tura ta pereklad. Monografija. Odesa: Vid. Vadim Bukayev.
- Osokin Ju. V. (2007) Kul'tura. *Kul'turologija*. Jenciklopedija. V 2-h t. T. I. Gl. redaktor i avtor proekta S. Ja. Levit. M.: ROSSPJeN.
- Pigalev A. I. (2007) Jazyk i kul'tura. *Kul'turologija*. Jenciklopedija. V 2-h t. Tom 2. Gl. redaktor i avtor proekta S. Ja. Levit. M.: ROSSPJeN, 1154–1157.
- Pocheptsov H. H. (1999) Teoriia komunikatsii. K.: VTs «Kyivskiy universytet».
- Selivanova O. O. (2012) Svit svidomosti v movi. Myr soznanyia v yazyke. Monohra-fichne vydannia. Cherkasy: Yu. Chabanenko.
- Ter-Minasova S. G. (2000) Jazyk i mezhkul'turnaja kommunikacija: Ucheb. Posobie. M.: Slovo / Slovo.

Стаття надійшла до редакції 15.05.2023 року